

Aas Prestegjeld i 1743

NIKOLAI BJØRNEBY

Underdanig besvarelse paa de af den høye øvrighed tilsendte 43 poster, betreffende dette stifts situation og andre omstændigheder, for saavidt

AAS PRÆSTEGJELD
er vedkommendes.

1.2. Endskiønt herudj hensees paa det ganndske stifts grændser og streckninger udj længde og brede, og altsaakandvære af ringe betydelighed, hvorledes det i disse tvende poster kand have sig med een saa liden part af det hele, som et enkelt prestegjeld kand være. Dog ifald det skulde requireris, anføres effterfølgende: At Aas præstegjeld, for norden, grendser, deels til Aggersherret, deels til Næsodden for sønden, til Vestbye præstegjeld. Paa den østre kant til Krogstads kald, i sydost til Haabels præstegjeld. Men lige i wester till Hurums kald, som deeles herfra ved Christianiæfiord.

3. Dette præstegjeld bestaar af fastland, undtagen 3 øer eller holmer, kaldede Haaøen, Kaholmen og Bergholmen, hvorom videre i den 20de og 21de post.

Eendeel af præstegjeldet i Frøens og Nordbye annexer igiennemskiaeres af Baandefiorden, som løber ud fra Christiania, forbi Næsoddens kald, strekker sig 2 miile og endes i den bekiendte smale bugt, kaldet Baanden, paa ejendelene af de tvende gaarder Stubberud og Rommerud i Frøens annexogn.

Adskillige smaae bekker og søer og moratzer findes her og der i denne egn, skiønt af ringe betydelighed.

Landet er i visse egne nogen-

ledes jefnt, men de fleste steder stenigt, klippigt og i nordkanten bestaaende af høye bierger og smaadaler. Vel feyler en stor deel gaarder skouv, endog til brende, gierdesfang og andre fornødheder, som maa søges hos andre. Dog findes atter igien til mange gaarder temmelig skouv, som dog bestaar mest af grand, saare liden fyr, og det heel rart, birk, ohr eller elle, espetræer, gandske lidt. Eeg, rogn, hassel, vier og faae steder lidt barlind og lønn.

Den almindelige jord er muld, leerig og sandig, som effter veyrligets forandring er visse aar meer og mindre frugtbar. Dog kand med sandhed siges, at her er langt meere u- end frugtbar jord. Øyensynligt er det, at megen jord ligger her og der udørket, sær hvor de saakaldede braater har været, hvor mange stubber og rødder af grand, ohr og andre træer bliver igienstaaende. Men der er gemeenlig fæhafn, og de fleste bønders kræffter strekker sig saare lidet til saadane steder at oprødde til ager eller eng, som dog maaskee /jorden\ her og der kunde være beqvem till, ved stort arbejde. Ellers er her ingen aabne heeder, jngen rar sort af jord, icke heller sandflugt og flyvesand.

4. [Amtets topografi]. Forklares, savit denne sted vedkom-

mer, i de ovenstaaende poster.

5. Den meste og fornemste grøde er i dette præstegjeld hafre, dog derhos lidet byg, langt mindre rug og hvede. Visse aaringer lykkes det og med hør og hamp, till landmandens nogenledes fornødenhed. Paa en gaard i Nordbye annex kand og voxe boghvede /:gaarden er Melby:/ Dog kan icke negtes, at de fleste aaringer trenger bønderne her i alle sorter af kornvare till kiøbmænd i Drøbach eller danscke skibe.

6. Med frugttræer forsøges offte i denne egn, som lykkes i milde vintere, men offteste ved excessive kulde reent uddør, dog findes i Drøbach hos 3 à 4 kiøbmænd nogle hollandscke æble-, pære- og anden frugttræer som pleyer i haarde vintre at begaae sig.

7. Salt virkes i denne egn /icke\ men pleyer at kiøbes af smaalendenes amt, effter sædvane i lige vægt af hafre og salt.

8. Jngen dyregaarder eller haver findes i dette præstegjeld.

9. Effter mine ringe tancker er det at beklage, at i denne egn ingen enten stutserie, eller leilighed dertil findes, da neppe paa nogle milers distantz findes een hoppe. Men saavel bønder, som andre landsmænd med største bekostning maa kiøbe till fornødent gaards og andet brug, deres heste paa Christianiæmarcket, og naar den malheur treffer en fattig bonde, at hans hest, som hand offte haver givet 20 og flere rixdaler for, ved een eller anden ulempe, som offte indtreffer, kommer til skade, eller creverer, saa er

hand i lang tiid, een forlegen mand. Da tvert imod, om det blef befalt, at hver landmand skulde legge vind paa stutserie, tencker jeg, det vilde blive først landmanden, og dernest, i paakommende uroeligheder, som Gud i naade afverge, Deres Konglige Mayestets tieneste till merkelig gafn og befordring.

Dog dette, som er en patriotisk tancke kunde maaskee af andre med raison, som jeg i hast icke finder, modsigis, imidlertid er dette raad velmeent og icke ugrundet.

10. Biehauger, eller dertil sigtende jndretninger er vel aldrig seet i denne egn, og de fleste, endog at nafn, ubekiendte.

11. [Mineralia og naturalia]. J dette præstegjeld er til dato icke bekendt, at noget af denne post findes, maaskee af mangel paa derom kyndige personer.

12. De her beckiendte dyr, nemlig firefødde og vilde, ere biørne, ulve, ræver, los eller her kaldede gaauber, harer, eckorn, grævling og, ved søekanten, otter og sælhunde eller kobber.

Af vilde fugler, tierer, aar fugle, og undertiden jærper, stær, soelsorter, og andre kramsfugle, som i visse aaringer, udj temmelig antal, føres till kiøbsteder og strander. Ellers strider dette clima /icke\ imod, at hæge og opklekke kalckuns og alle andre slags høns, gies og ænder.

Men i største mengde falder her biørne, ulve og ræver, som offte tilføyer landmanden største skade, og er at beklage, enten bøndernis maglighed, eller mangel paa publique anstalter og anordninger, til

deslige udysr forfølgelse eller formindsckelse, da dog voris allernaadigste konge haver acorderet een saa anselig belønning for dem, som herudj tror sig duelige.

13. Af tamme creaturer legger jndbyggerne mest vind paa kiør og deris afling, et lidet antal mod andre egner at regne, af faar og geder. Hester afles her icke, men kiøbes, som ovenmelt er.

14. Havets producter ved søekanten i Drøback og Baanden varierer aarligen til større og mindre grad. J Baandefiorden fanges undertiden enckelte lax, men de sædvanligste fiske ere mackreel, torsk, vitting, sey, koller, haae, flyndrer, men undertiden meget rare. J Drøbachsfjorden fangis og undertiden om vinteren temelig quantité af østers, som føris til Christiania og da dyrt nock selges.

15. Den store landevej løber igiennem dette kald, og er med hele og halve miilepæle forsynet.

16. J ligning med andre steder og egner i Norge, synes det, at lufften og veyerliget er i denne egn, meget skarp og heftig, saavel om vinteren i kulde, som om sommeren i varme og hede, hvilcket og har viist sig i een mere end sædvanlig grad, i de sidst forløbne 3 à 4 aar, hvoraf og jndbyggerne, saavel i denne, som flere egner, som bekendt er, haver fundet temmelig sørgelige virckninger i mangel

paa de sædvanlige velsignelser af jorden, or hvis grøde, saavel som meenesckens helbred, et mere tempereret veyrligt, saavit fremmede hid ankomne synes, skulde formenes her, saavel som flere steder tienligst.

17. Paa denne sted veed mand, Gud være lov, icke meget af epidemiske eller andre store og sædvanlig regierende sygdomme. Sielden kold- men offtere hidsig- og fleckfeber, og undertiden blodsot. Der- som jndbyggerne hafde ickun fornøden kiendelse i botaniquen, vilde nock befindes, at Skaberens godhed saavel denne som andre egner med adskillige til sundhed tienlige urter har forsynet, hvoriblant de mest bekente ere: Veronica eller ehrenpris, millefolium): røllicke, hypericon, trifolium aquaticum): bukkeblader, og ved søekanten, angelica, calmus etc. Men om her findes enten urter, eller andet til farverier tienligt, er mig ubekendt.

Forklaringer:
Hør Lin
Moratz Myr

Dette er avskrift fra boken NORGE I 1743.

Boken, som omfatter Akershus og Østfold, er utgitt på Solum Forlag i 2003 i samarbeid med Riksantikvaren. Det finnes også bøker for de andre fylkene i landet.

Det taes forbehold om rett avskrift. Fortsettelsen kommer i et senere nummer.

Ås prestegjeld omfattet i 1743, foruten hovedkirken i Ås, også annekskirkene i Kroer, Nordby og Frogn. I 1776 fikk Drøbak sin egen annekskirke. Den var en gave fra trelasthandler og skipsreder Niels Carlsen i Drøbak. I 1823 ble Drøbak og Frogn skilt fra Ås prestegjeld. Vestre del av Ås hovedsogn, Solbergkroken, ble da samtidig overført til Frogn. Etter at Frogn og Ås ble herreder i 1837 har det vært mindre justeringer av grensene mellom dem.

Thomas Wegner

1735-51, var født i Stavanger 1695 av Foreldrene kongelig Translatør Valentin Wegner og Christine Sørensdatter Wendelboe.

Gik først i sin Fødebys, senere i Kristiania Skole, deponerede 1714 og fik theologisk Attestats 1717. 1721 blev han personel Kapellan i Stavanger. Efterat have tjent som saadan i 10 Aar drog han i 1731 til Kjøbenhavn for at bede om Forfremmelse, fik prædike for Christian VI og blev samme Aar Sjælesørger for Kongens Faster Prinsesse Sofie Hedvig og Sogneprest til Spjellerup paa Sjælland og et eller to Aar senere til Vemmetofte. Prinsessen døde i 1735, og Wegner holdt Klageprædiken over hende i Roskilde Domkirke. Saa søgte han sig bort og blev Sogneprest til Aas. I dette dengang ringe Kald kunde han vanskelig slaa sig igjennem og søgte om Befordring, men der gik 16 Aar hen, før han fik sit Ønske opfyldt. I 1749 besøgte Fredrik V Norge, og Wegner havde den Lykke at faa herbergere ham paa Prestegaarden. Han havde da Foretræde hos Kongen, som erkjendte sig om hans Liv og hvorvidt han var tilfreds med sit Embede. Wegner beskrev det alt i størst mulig Korthed og nævnte ogsaa, at han havde været Confessionarius hos Prinsessen, hvorpaa Kongen lovede ham det første ledige Embede, som passede for ham. Nytaarsaften 1751 blev han udnævnt til Stiftsprovst i Kristiania og fik saaledes den samme Befordring som Mag. Muus et Par Menneskealdrer tidligere havde opnaaet. I dette Embede døde han 22de Januar 1758. Han var gift med Sara Godtzen, en Prestedatter fra Klep paa Jæderen. «Han har aabenbart været en af den pietistiske Tids tilbageholdne og stilfærdige Mænd». (Avskrift fra Aas Herred av N. A. Dahl, 1916)